

Lutnia

Na lutniach grali **średniowieczni** minsterale, były też bardzo popularne w muzyce **renesansowej** i wczesnego **baroku**.

Lutnie to cała grupa instrumentów strunowych, szarpanych lub smyczkowych, w których struny naciągnięte są równolegle do pudła rezonansowego, posiadających tzw. szyjkę. W takim sensie lutniami są i hinduskie sitary, i europejskie [gitary](#) oraz [skrzypce](#) (budowniczych skrzypiec nazywa się lutnikami). W wąskim znaczeniu lutnia to instrument popularny w Europie w XVI i XVII wieku, mający swą genezę w arabskim *ud*, przywiezionym przez rycerzy powracających z krucjat.

Lutnia ma gruszkowaty korpus (niektórzy mówią, że przypomina raczej połówkę migdała) przykryty płytą rezonansową, w której znajduje się okrągły otwór przykryty ornamentowaną rozetą. Ma szyję zaopatrzoną w progi i zakończoną kołkami służącymi do naciągu strun. Są one zaczepione w poprzecznej listwie metalowej na wierzchniej płycie korpusu.

Liczba strun i progów lutni zmieniała się. **Najwcześniejsze lutnie miały cztery struny, na których grano plektronem. Od połowy XIV wieku struny mocowane były parami. W XV wieku zaczęto grać na lutniach palcami, dodano do niej progi jelitowe i dodatkową (piątą) parę strun. W XVI wieku (w okresie renesansu) lutnia przybrała formę klasyczną – z sześcioma parami strun** (górną często była pojedyncza), nastrojonych w kwartach i tercjach: G–c–f–a–d¹–g¹, Usystematyzowano technikę gry na lutni oraz sposób zapisywania muzyki na nią przeznaczoną. Był to specjalny system notacji z liniami oznaczającymi struny i literami lub innymi znakami. Nazywano go tabulaturą lutniową.

Pojawiły się liczne szkoły budowy tych instrumentów, a świetni rzemieślnicy (m.in. Hans Frei, Sigismund Maler) przyczynili się do wielkiej popularyzacji lutni. Tworzono na nią bogaty repertuar solowy, akompaniowano do [pieśni](#), a także grano w zespołach lutniowych, nazywanych konsortami. Najważniejszymi kompozytorami piszącymi muzykę lutniową byli Luis Milán i John Dowland. **W późnym renesansie lutnia stała się najpopularniejszym instrumentem dworskim, grali też na niej znamienitsi mieszczaństwo.**

Lutnia dalej ewoluowała pod względem rozmiaru, kształtu i stroju. **Zaczęto też produkować lutnie z siedmioma parami strun. Nowe struny były strunami basowymi i miały zwiększoną giętkość – prawdopodobnie w tym celu smarowano je jakimiś chemikaliami. Takie większe instrumenty nazywano arcyłutniami, a ich najśłynniejszymi reprezentantami były chitarrone i teorba.** Liczba progów wzrastała do 13, 15, a później nawet do 30, powstawały też lutnie z więcej niż siedmioma strunami i różne ich odmiany. Zachowane instrumenty z czasu [baroku](#) są bardzo bogato zdobione i w większości wykonane z drewna cisowego.

Jednocześnie **jednak od końca XVII wieku lutnia traciła popularność, pełniła głównie rolę akompaniującą, ale i tak została niemal całkowicie wyparta przez mandolinę i gitarę.** Przyciły ją też ciągle udoskonalane instrumenty klawiszowe. Jedne z ostatnich utworów na lutnię solo napisał [Jan Sebastian Bach](#), w czasach [Haydna](#) i [Mozarta](#) działali ostatni wielcy lutniści. **W XX wieku nadszedł renesans lutni i repertuaru na nią przeznaczonych.** Ponieważ ocalało niewiele historycznych instrumentów, buduje się je dziś zwykle na podstawie pośrednich informacji, w tym szczegółów odzwierciedlonych na starych obrazach.

- Lutnia wyposażona w pięć par strun pojawia się na obrazach z XV wieku. Choć nie ocalały żadne instrumenty z tego czasu, to zachował się traktat teoretyczny (z ok. 1450 roku), w którym opisano dokładnie jej budowę.
- Teorba nazywana lutnią francuską miała długą szyjkę i podwójną główkę. Na tej drugiej mocowano struny basowe (burdonowe), na których grano bez skracania ich palcami. Gra na teorbie wymagała bardzo ornamentowanego stylu wykonania i nowej techniki realizacji rozłożonych akordów. Wykorzystywano ją przede wszystkim do realizacji basu cyfrowanego w kapelach i orkiestrach operowych..
- Współcześnie lutnia służy głównie do wykonywania dawnego repertuaru muzycznego. Zajmują się tym specjaliści-wirtuozi. Ale instrument ten używany bywa także przez muzyków rockowych – na przykład w 2006 r. Sting wydał nagrania muzyki Johna Dowlanda na płycie pt. *Songs from the Labyrinth*.